

FLETA DERA E KAPIDANIT

Nr. 13

SHKODER, ALBANIA

29 Shtator 2021

LETER E HAPET

NEW YORK

1973

(c)BIAN AGJOMARKAJ

LETËR E HAPËT

PERGJEGJE HEROIZMES SHQIPTARE, NDJEKSAVET E MBËSHTETSAVET TË SAJË

Na mërgimtarët mirditas, mbasi lexuemë gazetën Heroizma Shqiptare dhe pamë se në të ishin shkruar gjëna që të vërteta me historinë e luftës antikomuniste në Mirditë, dhe mbasi pamë se Ndue Pjeter Preng Kola (Gjomarkaj) kerkote me i ngarkue vehtes t'atë randësin e parin e Derës së Gjomarkut, dhe, me dalë në shesh si i vetmi Kryetar në Mirditë, tue konsiderue vehten t'onë ushtarët e Mark Gjomarkut, ndjeksat e Tí, të lirë këtu në botën e lirë, me anen e kësaj shkrese dishrojmë me vë në dukje botnisht unitetin t'onë e me i dëftue gjithkuj se do t'a mbajmë bashkimin t'onë dhe do t'a rrejme e do t'a ndjekim Derën e Gjomarkut ecila na prini gjithmonë me nderë edhe tash Kapidanat t'onë -Ndue e Nikoll Gjomarkaj- po na prijnë pa zhigla. Me këta Kapidana jemi na e vetëm këta njofim na.

Këtu po përshkruajmë shkurtimisht historinë e Derës së Gjomarkut e të Mirditës me qellim t'i mësojsh ti dhe ndjeksat tuj.

Dera e Gjomarkut zanafillen e vet e çon te Dukagjinët, të cilët në të XIV shekull sundojshin në Shqipëri: të Veriut, por, na po fillojmë tek Ai që ia dha këtë emen e që u ba aq i përmendun në historinë kombtare shqiptare nën sundimin turk, d. m. th. Gjon Marku -I-prej të cilit del Dera e Gjomarkut. Ky burrë kaq i zot, diji dhe mbujti me e shterngue Turkin me rá n'ujdi dhe nepërmjet një marrëveshtje, nder të tjera pat këto të drejta:

1. Turkija kondenohej që Mirdita të njohi vetun auktoritetin nominal të Sulltanit.
2. Mirdita t'api ushtarë, në kohë lufte për një kohë të caktue, të primë prej Bajraktarëve, dhe të komanduem prej Kapidanit të Mirditës. Ushtria e Mirditës duhet të jetë e veshun me kostumin kombtar;

FLETA DERA E KAPIDANIT

Nr. 13

SHKODER, ALBANIA

29 Shtator 2021

2

3. Mirditës i njehet lirija juridike dhe fetare ;
4. Mirdita perjashtohet prej çdo takse : nuk paguen të dheta as xhelep ;
5. Mirdita rregullohet me Kanû, ligjë e natyrëshme e tradicjonale e saja dhe e ushtrueme prej Gjon Markut, Kapidan i Mirditës icili njehet si auktoriteti më i nalti i Kanûnit.

Ky akt i Sulltanit i suellë Mirditës paqen, bashkimin e familjevet, solidarshin ndermjet fisevet të ndryshme dhe mundësin e harmonizimit e të organizimit. Prej këtyne koncesjoneve me kaq randësi historike kombtare, të cilat e çuen Mirditen n'autonomin absolute tue u përmbledhë në tre Bajrakët e fisit ; emni i Gjon Markut muer dhën tue u bâ i njoftun, si asnjë tjetër shqiptar si mbrenda ashtu jashta Shqipnije.

Gjon Marku lla një djalë, Marka Gjonin influenza e të cilit ishte shumë e hapët në Veri dhe mund çote në kambë një ushtri prej 12.000 luftarësh. Marka Gjonit çohet kundra Pejollit sundimtar i Shkodres dhe shkëputet prej influencës së ti tue qitë Mirditën krejt më vehte, të lirë dhe indipendente. Zani i Mirditës filloi me marrë dhën. Mbas Marka Gjonit vjen Gjon Marku II icili dallohet si për sundim t'ambel ashtu për trimni. Në luftën Austro-Turke, në vjetin 1737, Gjon Marku i biri i Marka Gjonit, mbajti anen e Turkis e në vjetin 1739 Mirdita fitoi disa privilegje të reja. Gjon Marku mbet në luftë në Peqin tue i prir Mirditës. I biri Llesh Gjonit muer sundimin e drejtimin e Mirditës dhe u dftue në naltësin e misjonit të ti si për urti ashtu për guxim. Kah mjedisi i të shtatëmdhjetit shekull (kah vjeti 1750) futet në Fandë të cilin e shkëputi prej Sanxhakut të Pezrendit dhe e çoi Mirditën në kater Bajrakë : Orosh, Spaç, Kushne e Fandë. Këjo vepër kaq guximtare e Llesh Gjonit dhe aftësija e Ti politike preku thellë qeverin turke ecila s'gjet shtek tjetër veçse me e hjekë. E njimend Llesh Gjonit u vra. Me ket vrasë Stambolla kujtoi se Dera e Gjonomarkut do të rroposei, por, u gënje. Dera e Gjonomarkut, jo vetëm qi nuk u sodum, por, u ringjallë dhe shkelxëj si mos kurr.

Kështu këndon Poeti i përmendun Italo-Shqiptar Zef Skiro, Deren e Gjonomarkut e Mirditën me librin e Ti "Te Dheu i Huaj":

Dridhet toka, dridhet mali;
thot Gjon Marku nga Shën Pali:
Emër ka këtu Mirditë
ç'ë lufton e natë e ditë
po për ndër e për liri
të së tërës Shqiperi.
Esht këjo Mirdita e sdatë
ç'ë lufton e ditë e natë;
ç'as një herë s'u ka shtruar;
ç'e la namin tue luftuar.
Për mbi shkrepat afër kjiellit
ku shkëlzen kurora e diellit,
çerdhen bën ajo shkjiponjë,
ç'ë po e vhtes s'saj kle zonjë;
e rron mëtisi, trim me fletë
madhështor e i lir si mbret
po si kali nëpër re
i pashalë edhe i pafre.
Për së largu armiku ngeli;
tokën t'ime nuk e shkeli;
Mbi Gjon Markun s'ka të par...
Mbretin kam për ligjetar!
Esht e ligjësi këtu vendi;
asht i t'urtëvet kuvendi;
vendi i fort i fes s'letinit
throni i lart i Dukagjinit.
Kur kushtrimin kiet Oroshi,
rrokën pushkat Shala e Shoshi;
të tre vllazërit bashkohen;
mbi Halldupin vrik lëshohen,
e fatosi i Malësis,
mik i armikjevet t'Turkjis,
nuk vonon, e kam tëk ana,
të pamundur trim si Zana;
të rrëmbyeshëm si duhia,
të kët ëmbër Shkjiptëria!
(Te dheu i Huaq - Zef Skiro)

Llesh Gjoni la tre djelm: Preng Lleshin, Lleshin, (Llesh Lleshin - Lleshin e Zi) e Dodë Lleshin të cilët u banë aq fort të permendun në historin kombëtare. Emni i tyre kaloi kufijtë e Shqipërisë dhe u përhap nëpër Europë mbarë. Në këtë kohë Dera e Gjomarkut merr namë të madh. Dashunia vëllaznore, harmonija e mendimevet dhe e veprimevet përforcoi besimin e mirditasvet të cilët i qindruen gjithmonë besnikë. Në fillim të tetemdhjetit shekull plasi lufta midis Mirditës e Shkodres e sundueme prej Vezirvet Bushatli. Për m'e ndaluc këtë gjakderdhje, Veziri, Mustafa Pasha, pranoi marrëveshjen dhe si shpër! tim lufte i dorëzoi Mirditës Bajrakun e Dibrërit Vj. 1812. Preng Lleshi e Lleshi i Zi e banë Mirditën pesë bajrakë: Orosh, Spaç, Kushme, Fandë, e Dibërr. Mustafa Pasha, tue pa influencen e madhe që kishin Gjomarkajt në Veri të Shqipërisë, fuqin ushtarake e zotsin luftarake e kujdesin që këta kishin për krahinat e ndryshme katolike u lidh me ta dhe q'atëherë e mbrapa i mbajti gjithëmonë pranë vetit.

Kah fillimi i tetemdhjetit shekull (Vj. 1833) bajrakët e Kthellës: Selitë, Thkellë, e Rranxë kërkuen bashkimin me Mirditë dhe Lleshi i Zi u vojt në ndihëm dhe e përmbloodh Mirditën në tetë bajrakë: Orosh, Spaç, Kushmë, Fandë, Dibërr, Selitë, Thkellë e, Rranxë. Malsija e Lezhës e përbame prej katër bajrakve kerkoi me u shkeput prej sundimit të Lezhës e me u pshtet me Mirditë, dhe Lleshi i Zi ju a ngjiti dorën. Mirdita mberrini në dyndhetë bajrakë me një popullsi katolike prej më se 80.000 banorë.

Dera e Gjomarkut pat lidhje të ngushta me Ali Pashë Tepelenen e, bashkë me Mustafa Pashën i pat shkue në ndihëm tue u dallue në shej përmbi të gjithë tjerët për burrin e trimni sikur na e difton ky shembull historik. Kur Ali Pasha xuni kardhiqjotet, të cilëvet ju a kishte inatin qyshë në fëmëni, dhe i suellë në kala për t'i vrá, kur i qiti të çarmatosun n'oborrin e kalas u drejtue mirditasvet me këto fjallë:

"Ju, o trima latin (katolik), ju nderoi sot e ju ap privilegjin me mbyttë hasmit e emnit t'em. M'a merrni hakun e un kam me dijtë me ju a shpërblje me më të madhin çmim".

Mar Lleshi, djali i Lleshit të Zi, n'emen të mirditasvet i u gjegj kështu:

"A kujton ti or Vizir se na kemi ikë ndonji herë prej anmi-kut! A por kemi bënë ndonji faqe të zezë sa me u dukë të pa fytyrë me qellim me u bënë gjaksorë? Epu kardhiqjotvet armët qi u ke hjekë: leni të lirë të dalin në fushë të mejdanit të sigurët se mund mbrohen, e kur ata të kenë kapë armët, atëherë na urdhno e ke me pa se si të sherbejmë". Mjafton ky fakt burrni-je me vënë në dukje krenarin e trimnin e pa shoqe të Kapidanit të Mirditës e të mirditasvet. E gjatë kishim me shkue po bamë e shfletësuem historin e Derës së Gjomarkut. Na po duem vetem me i diftue Ndue Pjeter Preng Kolës e ndjeksavet të ti e shtyesavet të ti në ket ndermarrje, se cilët kan qenë Kapidanat e Mirditës e mirditasit e cilët janë sot.

Mbas humbjes së Ali Pashes edhe Mustafa Pasha u prish me Turki e në vjetin 1831 plasi lufta. Mustafa Pasha u thye në Qyperli dhe mal në mal kapi Shkodren ku u ndry në Kala. Me të u ngujue Ndue Lleshi, (djali i dytë i Lleshit të Zi) bashkë me mirditas. Me të që edhe kushrini Preng Mar Kola icili mbet në Kalë. Për kater muejë rresht vazhdoi lufta dhe do të vazhdo-te po mos të ishte dorëzue Mustafa Pasha. Mustafa Pasha dorëzohet e mirdi-tasit mbetën mbrendë të ngujuem në Kala. Reshit Pasha kerkoi dorëzimin, Ndue Lleshi kerkoi nderin e armëve, lufta vazhdoi derisá Reshit Pasha prandoi kushtet e, mirditasit me armë në tef të krahit lanë Kalën e kapen Mirditen. Ky gjest krenije e trimnije e mirditasvet preku thellë Stambollen ecila desht me u rrasë në Mirditë e me e rroposë. Lleshi i Zi muerë tanë pergjegjësin mbi veti dhe për këtë u burgos dhe u tret nder burgjet e Janinës. Atje e mbajten nandë vjet.

Kështu këndon At Fishta Poeti kombtar Lleshin e Zi në Lahuten e Malcis:

Prej Mirdite shkrefë Llesh Gjoni, i
Derës Gjomarkaj, trim si Zâna,
Nji hyll n'shëj nder Kapidana
Qi as per pushkë as per pashí
Ma nuk lën, jo, shoqi i tí,
Kah shkrepë dielli m'Shqyptari.

Por Turkija i a kishte vënë synin Derës Gjomarkut dhe kerko-te me e sodum, e njimënd me fitme futi pushken dhe u vranë nder veti e u

FLETA DERA E KAPIDANIT

Nr. 13

SHKODER, ALBANIA

29 Shtator 2021

6

sakatuen. Por, Dera e Gjemarkut nuk humbi dhe shkelxei si mos kurr. Mbas kësajë vëllavrase pshtuentë dy fëmij të vogël - Bibë Doda e Gjoni i Mar Lleshit. Bibë Doda u bâ i përmendun për fushatat e tija luftarake n'Epir, n'Orjent, në Bosnje e kundra Malit të Zi tue pshtue prej një shfarosje të sigurët Kelme-ndin. Por, fama e tij muer dhën në luften e Krimes, kur mirditasit fituen luf-ten kundra Rusis. Në ket rastë Bibë Doda kje emnue Pashë. Mâ i pari Pashë katolik. Bibë Doda vdiq në Shkoder në moshen 46 - 47 vjeçar, i helmatisun prej turqvet :

M'kambë ! Mirditë, ti ndera Arbnore,
Për Shqypni sod me luftue !
Ty Bibë Doda shpatë misore
Sod prej vorrit t'është betue :
Me armë n'dorë, me zjarm në gjë,
Si e ké pasë gjithmonë zanat,
Ball për ball me Mal të Zi
Porsi burrat n'luftë m'u matë,

(Lahuta e Malcis)

I biri, Preng Bibë Doda kje marrë qyshë fëmij prej turqvet e dergue në shkollë, si thojshin ata, por, në të vertetë ishte syrshun. Në kohen para lidhjes së Perzrendit u çue më kambë Mirdita dhe kerkoi lirim e Ti. Preng Bibë Doda këthei në Shqipni dhe me një herë filloi aktivitetin e ti dhe muer pjesë aktive në Lidhjen e Perzrendit si një nder kryetarët mâ në shêj. Preng Bibë Dodës e Hodo Bej Sokolit, Lidhja e Perzrendit u besoj komanden e përgjithëshme kundra Malit të Zi, të cilët dynden miletin dhe ranë në Tuz :

Mandej vjen një Qefalí
Preng Bibë Doda, djalë zotní:
Per kah mosha, mjaft i rí,
Por i vjeter per pleqni,
Kur të dojë me folë urti:
Aj është, Zanë, njaj Kapidani,
Kapidani prej Mirditet,
Për të cilin larg perflitet,
Larg perflitet, larg kallxohet,
Zi edhe bardhe për te shartohe.

(Lahuta e Malcis)

FLETA DERA E KAPIDANIT

Nr. 13

SHKODER, ALBANIA

29 Shtator 2021

7

Ushtrin e Mirditës të grumbullueme n'afersitë e Tuzit
kështu e pershkruen -At Fishta -

Pesë bajrakët, qi ka Mirdita,
M'kep t'Kragamit neper prita
kan zânë vend, nja trimi rrfeja:
Në zâ n'Shqypni kta per kah feja:
T'let kah kama e t'sheptë kah dora,
Thonë, se kurr s'u është ligun Ora,
N'at log Zanash u ka pri
Nji i Gjo'Markajsh, djalë Zotni,
Kalver atit pullali,
Si hyll drite n'at Shqypni:
Preng Bibë Doda aj emni i ti.
(Lahuta e Malcis)

Mbas Lidhjes së Perzrendit, Preng Bibë Doda kapet dhe
internohet në Kostamuni ku qindroi për tridhet vjet. Gjoni i Mar Lleshit
kishte drejtimin e shpís. Mirdita u zaptue dhe Sarajet u Gjomarkut u dogjen.
Familja, grá e fëmij muerën malet. Gjoni i Marlleshit, i pshtoj prej një çfaros-
je të sigurtë. Tue mos muejtë me ngulë n'Orosh ranë në Nderfandë. Aty, në
moshë mjaft të ré, s'i kishte mbushë të gjashtëdhëtat, Gjoni i Marlleshit diq
tue lânë një grumbull fëmij. Mâ i rritshmi ishte Marka Gjoni 20 vjeçar.

Mirditen e sundote Bimbashi Dodë Gega, Kajmekam Preng
Kolë Prenga. Por, gjaku nder dej të Gjomarkajvet s'ishte bâ ujë dhe Dodë
Gega, Bimbashi i Mirditës vritet prej Ndue Gjoni. Marka Gjoni duellë n'Orosh,
goditi Sarajet dhe filloi aktivitetin e ti. Marka Gjoni, bashkë me Dom Preng
Doçin çilen Kishen e Zojës së Shkodres në Baçallek e mandej ate të Shen
Markut në Va të Dejes. Marka Gjoni u kap dhe u internue në Mosull. Mbas pesë
vjetësh iku dhe këthei në Shqipni. Porsa këthei çoi me kambë Mirditen ecila
karkoi këthimin e Preng Bibë Dodës. Në vjetin 1910 xuerë komitat dhe një
fuqi prej 2000 vetësh me Preng Marka Prengen e Ndue Perden, kapelan Dom
- rano Gjini, kaluenë në Kosovë, në Kaçanik ku i ranë ushtris turke. Me 10
Gusht 1912 u mblodh parsija shqiptare në kuvend në Shkup. Marka Gjoni muer
pjesë dhe paraqiti një memorandum icili u prandue dhe u dergue fuqivet të
mëdha. Në 1912 Midhat Frashëri kaloi në Mirditë, ndalet n'Orosh te Kapidan
Marku e aty bisedojnë dhe bijnë n'ujdi me nxjerrë 'Flamurin Komb-
tar pa mbeshtetje të huajë. Kjo nisjativë e tyre mbet sepse

FLETA DERA E KAPIDANIT

Nr. 13

SHKODER, ALBANIA

29 Shtator 2021

8

Ismail Qemali e Luigj Gurakuqi hinë në Shqipni, dhe mbas sa pështjellimesh kaluen në Vlonë e aty ngulen qandren për ngritjen e Flamurit. Në vjetin 1914 plasi lufta e rrebelvet dhe Marka Gjoni i prini Mirditës dhe shkoi në mbroje të Kombit. Fuqitë kombtare thehen, Mirdita zaptohet, Sarajet e Gjomarkut digjen.

Në vjetin 1919, pa kurrfare haku, vritet Preng Bibë Doda dhe Deren e Gjomarkut e Mirditen i kapi një zi e madhe. Mbas kësaj vrase, ndollen fatkeqsina mbas fatkeqsinash. Marka Gjoni diq dhe la një djalë, Gjon Marka Gjoni, icili, edhe pse në moshë të re u dallue në shej për urti, bujari e squetsi. Vuni paqen në Mirditë, u kujdesue për te dhe e bani krahinen ma t'urten në Veri. Mjerisht pat shumë hasem. Emri i ti u ndigjue gjithkrahë. Gjon Marka Gjoni kje prittë e nderue prej gjithkuej, shqiptarë e të huej e n'asnji vend e n'asnji rasë nuk u ka lakue rresponsabilitetevet. Të gjithë kan njoftë në Te, urëtin, matunin politike dhe qendrimin e Ti patrijotik edhe nder kohë-na të vështira për kombin.

Kohët ndryshuen dhe situatat u permbysen. Komunizmi zaptoi Shqipnin e Mark Gjomarkaj muer malet e atje u ngujue në qindresë tue i pri Mirditës. Ai bashkë me vëllan e ti Lleshin luftuen, vujten dhe vdiqen si u ka hije të rijvet Gjomarkaj. Kapidan Marku u vra e kështu këndohet në kangë:

Vul gjaku u vuna porosive t'ueja:
dathë ose mbathë e ngrânë pa ngrânë un ngjitas
t'miren e t'keqen dava me Mirditas,
Vuejta me 'a, dhe vdiqa kûr erdh dita
e Derën e Kanûnit s't'a korita.

(Ernest Koliqi: Kanga e Kapidan Markut)

. . .

Këto janë vepra patrijotike or, Ndue Pjeter Preng Kola.
Këto janë heroizma të verteta e jo heroizma kallpe ashtu
si të tuat or, Ndue Pjeter Preng Kola. Këta janë heroi të
vertetë or, Ndue Pjeter Preng Kola, e jo heroi falso ashtu

FLETA DERA E KAPIDANIT

Nr. 13

SHKODER, ALBANIA

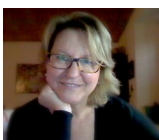
29 Shtator 2021

9

si don me na u paraqitë ti me ndjeksat e tu. Kështu mbahet bashkimi i Mirditës dhe i derës së Gjomarkut or, Ndue Pjeter Preng Kola, e jo ashtu si i a ke nisë ti.

@ @ @

CREDITS-CONTACT

Bianca Gjomarkaj
biancagjomarkaj@gmail.com

Artan Lleshi Gjomarkaj
artan.lleshi0@gmail.com

www.gjonmarkagjoni.com

gjonmarkagjoni.com